

Famntag och fasthållning inom småbarnspedagogik och förskoleundervisningen

Grundtillvägagångssättet vid utmanande situationer med ett barn eller i barngruppen.

Fundera noggrant på

- *Berättade du tillräckligt tydligt för barnet vad du ville av honom eller henne?*
- *Gick du fram till barnet, kontrollerade du att barnets uppmärksamhet var fäst på dig?*
- *Framförde du din uppmaning uppmuntrande och lugnt, eller med ett sträng tonläge?*
- *Handlade du själv enligt din uppmaning eller sysslade du med annat?*
- *Gav du barnet tid att i lugn och ro avsluta det barnet höll på med?*
- *Berömde du barnet då det agerade enligt din uppmaning?*
- *Var din uppmaning lämplig i förhållande till barnets förmåga och den dåvarande situationen?*
- *Ett hungrigt barn orkar inte klä på sig sina stövlar, fastän det då magen är mätt skulle gå bra.*
- *Uppmärksammade du barnets känslor i förhållande till din uppmaning?*

Det bästa sättet att lugna ner ett upprört barn är famnvård

dvs. att hålla barnet i famn samtidigt som man med ord lugnar ner barnets känslotillstånd.

Famntaget hålls, tills barnet har lugnat ner sig, varvid famnhållandet fortsätter tröstande.

Det är viktigt att den vuxna inte använder famnen som ett straff, utan upprepar högt att den ska hjälpa barnet.

Befall inte barnet att lugna ner sig utan betona med mild och omtänksam röst att den vuxna nog kan ta emot raseriutbrottet.

Det är också viktigt att högt namnge barnets känslotillstånd: "Du är arg" eller "Du är ledsen".

Efter famnvården går man igenom situationen med barnet i en ton som respekterar barnets känslor och synpunkter. Exempel: "Jag tog dig i famnen, eftersom jag såg att du inte klarade av att lugna ner dig på egen hand. Du började härja och knuffade omkull "Maija". Jag förstår att du blev arg då "Maija" tog din leksak. Det får man bli arg över. Men inte heller om man är arg får man knuffa till andra."

Till slut sysslar man tillsammans med någonting trevligt så att barnet märker att det är accepterat trots den utmanande situationen.

Janna Rantala, specialist i barnpsykiatri, psykoterapeut

Grunder för famntag och fasthållning som en sista eller kompletterande åtgärd enligt situationen för att lugna ett barn.

Vid tillvägagångssättet i situationen ska barnets ålder beaktas.

Varken i lagen om småbarnspedagogik eller i lagen om grundläggande utbildning ingår någon bestämmelse som skulle berättiga till fasthållning av ett barn inom småbarnspedagogiken/förskoleundervisningen. Sålunda ska berättigandet till fasthållning bedömas med hjälp av strafflagens bestämmelser om nödvärn och nödtillstånd (Strafflagens 4 kapitel, § 4 och 5).

Inom småbarnspedagogiken/förskoleundervisningen kan det uppstå situationer där man på ett barn som uppträder aggressivt eller annars otyglat måste använda famntag eller fasthållning. Famntag eller fasthållning används bara om det är nödvändigt med tanke på situationen, situationen förutsätter omedelbart ingripande eller om nerlugnande av barnet inte lyckas eller kan genomföras på något annat sätt. Fysiskt begränsande sker först då alla andra metoder har prövats och barnets uppförande ser ut att leda till ett beteende som skadar andra eller barnet självt. Fasthållning får aldrig användas som bestraffning.

Famntag och fasthållningen ska göra det möjligt för barnet att känna sig tryggt, det ska vara vård- och omsorgsbetonat, professionellt kunnigt samt respektera barnet och barnets människovärde.

Definiering av famntag och fasthållning

Syftet med famntag och fasthållningen är att lugna ner ett aggressivt beteende hos barnet på det minst begränsande sättet och att stärka interaktionskontakten.

I situationen strävar man efter att förebygga aggressivt beteende hos barn genom att samtala, omdirigera uppmärksamheten, ge utrymme och lugna ner miljön.

Begränsningen kan som lindrigast vara beröring och i andra ytterlighetsfallet begränsande av rörligheten med fysiska metoder.

(Utbildningsmodellen MAPA, The Management of Actual or Potential Aggression)

Känsloutbrottsskedena inom metoden med fysiskt fasthållande är en vaknande aggression, möte mellan en vuxen och barnet, vredesutbrott samt nerlugnande. Vid fasthållningen ska den vuxna hålla sig lugn, för att fasthållningen ska ha en terapeutisk verkan. Fastän den terapeutiska fasthållningens syfte är att dämpa barnets aggressiva beteende, kan en väl genomförd fasthållning också öka barnets förtroende för de vuxna och stärka förhållandet mellan barnet och den vuxna. (Aurela A. 1995, 15-16)

Samarbete med barnet och vårdnadshavaren

Om famntag eller fasthållning fattas inga beslut, men de ska alltid diskuteras, helst redan på förhand med barnets vårdnadshavare. För vårdnadshavaren, och enligt förutsättningarna och behovet också för barnet, förklaras på förhand grunderna och praxisen för famntag och fasthållning. Vårdnadshavarnas åsikt ska antecknas i dokumenten som gäller barnet, t.ex. i barnets plan för småbarnspedagogiken/läroplan för förskoleundervisningen. För vårdnadshavarna ska också klargöras vad som avses med famntag och fasthållning. Vårdnadshavarna uppmanas att vid behov diskutera famntag och fasthållning också med andra parter som sköter barnet.

Under fasthållningen och efter den uppmärksammas hur barnet mår. De orsaker som lett till fasthållandet diskuteras med barnet. Barnet kan skötas i samförstånd med vårdnadshavaren också i de fall att barnet motsätter sig åtgärden.

Fasthållning kan dock vidtas, om det för att lugna barnet och med tanke på barnets egen och andra barns säkerhet just i den situationen är nödvändigt. Om barnets småbarnspedagogik inte kan ordnas på ett sätt som är enligt barnets intresse eller om barnets vårdnadshavare motsätter sig småbarnspedagogik som baserar sig på barnets behov av stöd, kan i sista hand inlämnande av en barnskyddsanmälan som avses i barnskyddslagen övervägas.

Dokumentation

I barnets plan för småbarnspedagogik/läroplan för förskoleundervisning antecknas förutseende förfaringssätt, situationer, där man kan ta till famntag och fasthållning av barnet samt vårdnadshavarnas och i mån av möjlighet barnets egen syn på saken.

Vid användande av famntag och fasthållning ska situationen dokumenteras skriftligen. För situationen antecknas de händelser som lett till fasthållningen, de personer som deltagit, använda metoder, famntagets och fasthållningens varaktighet, hur barnet mår under fasthållningen och efter den samt barnets åsikt efter situationen. Situationen ska efteråt gås igenom med barnet (med beaktande av ålders- och utvecklingsnivån) samt vårdnadshavarna. Diskussionen med vårdnadshavarna, åsikterna och eventuella fortsatta åtgärder antecknas.

Den skriftliga dokumentationen förvaras bland barnets papper. Famntag och fasthållning samt dokumentationen ges för kännedom till enhetens förman.

Behandling av fasthållning med personalen

Famntag och fasthållning av barn behandlas vid behov med förmanen på teammöten eller på elevvårdsgruppens möte. Förmanen ska se till att den egna personalen, inklusive vikarier och visstidsanställda, har tillräcklig utbildning och är förtrogna med saken.

De situationer som skett diskuteras med beaktande av principerna för tystnadsplikt gemensamt i arbetsgemenskapen. Arbetstagaren ska alltid ges tillfälle att diskutera det skedda i efterhand.

Famntag och fasthållning av barn samt förutseende

Innan barnet förlorar behärsningen, ska den vuxna hjälpa till genom att själv vara lugn, positiv och uppmuntrande. Det är bra att erbjuda meningsfull sysselsättning på en lugn plats där det inte finns några störande ljud, att ge tid och lyssna på barnet. Då barnet måste hållas fast, är det bra att sitta t.ex. på en stadig stol och ta barnet i famnen med ansiktet bortvänt från den vuxna. Barnets ben kan sättas mellan den vuxnas ben och barnet hållas i händerna eller så att armarna hålls runt barnet. Det är bra att hålla den egna hakan åt sidan och att ta bort glasögonen. Då barnet har lugnat ner sig, kan barnet vända sig i famnen och man berättar då varför fasthållningen i ett famntag gjordes. Vid behov kan barnet lugnas ner också av två vuxna.